

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՍՈՎՐԵՑԷՔ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ

1908

Տպագր. ԶԱՐԵՀ Ն. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Azgayin sahmandr...

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՈՒՌ
ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ

Թուահամար 191

Առ Խոհեմազարդ Տեղապահ Պատրիարքի

Խոհեմազարդ և սիրելի էֆէնտի,

Բարեկարգութեանց վերաբերեալ Կայսերական հրովարտակը կը պահանջէ, որ ամէն Հասարակութիւն իր վայելած առանձնաշնորհութիւններն ու արտօնութիւնները որոշեալ պայմանաժամի մէջ ի քննին առնելով, ժամանակին բերմանցը և քաղաքակրթութեան արդեանցն ու գիտութեանց պահանջած բարեկարգութիւնները խորհրդածութեամբ որոշէ, ու Բարձրագոյն Դրան ներկայացնէ. և Հոգեւորական գլխոց շնորհուած իշխանութիւնն ու ձեռնհասութիւնը՝ Հասարակութեան ապահովուած վիճակին ու նոր դիրքին հետ համաձայնութեան մէջ դրուի: Ուստի Հայոց Ազգին համար պատուաւոր անձերէ բաղկացեալ Յանձնաժողովի մը ձեռօք Սահմանադրութեան ուրուագիծ մը պատրաստուեցաւ: Բայց միանգամայն պատշաճ համարուեցաւ որ Սարգիս Պատրիարքի օրով կազմուած Ընդհանուր Ժողովոյ Եկեղեցական անդամներն ու Թաղական Երեսփոխանները՝ քըւէից առաւելութեամբ եօթն հոգիէ բաղկացեալ Յանձնաժողով մը ընտրեն, և վերոյիշեալ ուրուագիծը անգամ մըն ալ անոր ցոյց տրուի: Վասնորոյ կը խնդրեմք որ պէտք եղած հրաւէրի նամակները երկու երեք օրուան մէջ ղրկելով, յիշեալ Յանձնաժողովին ընտրութիւնը ընել տայ և անոր՝ Բարձրագոյն Դուռ միւս Յանձնաժողովին ու այս գործիս համար ոկապէս որոշուած Պաշտօնակալին հետ մէկտեղե-ը՝ հարկ եղած տնօրէնութեան կատարուելուն շը-հ ընէք: Կը խնդրեմք նաև որ վերոյիշեալ կեր-լ ընտրուած եօթն անձանց անունները յառաջա-ն մեզ ուղարկէք:

(Ստորագրեալ)
Ալի

362 Փետրվար 14

Բարձրագոյն Դրան եւ Ազգային Յանձնաժողովներուն առ Կայսերական Կառավարութիւն մատուցած Յայտագրին օրինակն է։

Կայսերական Տէրութիւնը, ի վաղուց անտի իր արդարասէր հովանաւորութեան ներքև գտնուող զանազան Ազգաց՝ Կրօնից ազատութեան *և առտնին գործոց* մասնաւոր Վարչութեան *համար առանձնաշնորհութիւններ ու արտօնութիւններ շնորհած է։*

Այս արտօնութիւնները թէպէտ և ըստ սկզբանց ամէն ազգաց համար միօրինակ, բայց միանգամայն ամէն մէկուն կրօնական սեպհական կանոնաց և սովորութեանց համեմատ տնօրինուած ըլլալով, իւրաքանչիւր Ազգ զանոնք իր բնիկ սովորութեանց և ընթացից համեմատ ի գործ դնելով վայելած է։

Հայոց ազգը միւս ազգաց պէս մինչև ցայսօր Պատրիարք մը ունեցած է, որ Տէրութեան կողմէն իբր Նախագահ Պատրիարքական Վարչութեան ճանչցուած է, և Ներկայացուցիչ Ազգին ու Միջնորդ գործադրութեան Կայսերական հրամանաց. և որ ի վաղուց անտի հասարակօրէն Եկեղեցական դասէն ընտրուած է, Ազգին զանազան կարգի անհատներէն բաղկացեալ Ընդհանուր ժողովի մը ձեռօք։

Պատրիարքը իր պաշտօնին մէջ՝ որ է Ազգին նախագահել և անոր օգտին հսկել, Ազգին՝ Ընդհանուր ժողովոյ միջնորդութեամբ ունեցած ազդեցութենէն ու վերատեսչութենէն բնաւ մէկ ժամանակ ազատ եղած չէ. և ասոր ապացոյցն է, Պատրիարքին ա ժամանակ Ընդհանուր ժողով հրաւիրելն ու գումարելը, և կամ ըստ պահանջման գործոց կամ Բարձրագոյն Դրան բացորոշ մէկ հրամանին վրայ կարե

խնդրոյ մը ծագած ատենը՝ Ընդհանուր Ժողովոյ դիմելն ու անոր որոշումը խնդրելը։

Հայոց Ազգը՝ աւելի քան տարւոյ չափ առաջ՝ կայսերական Տէրութենէն խնդրեց որ Պատրիարքարանի մէջ Պատրիարքին նախագահութեամբը երկու ժողով հաստատուին. մէկը Կրօնական, միւսը Քաղաքական գործոց համար, որպէս զի Պատրիարքին պաշտօնատարութեանը գործակից և օգնական ըլլան, և Ազգին թէ՛ ըստ Քաղաքականի և թէ՛ ըստ Կրօնականի՝ վաղեմի կանոններէն և սովորութիւններէն ո՛ր և է խոտորմանց առաջքը առնուի։

Երբ այս ժողովները հաստատուեցան, ազգային մանրամասն տնտեսութեան համար ալ՝ քանի մը Խորհուրդներ հաստատել հարկ եղաւ։

Բայց որովհետեւ Ազգային պաշտօնատարաց ամէն մէկուն իշխանութիւնը և պարտաւորութիւնները որոշաբար սահմանուած չէին, յայտնի էր որ Ազգին վիճակը բարեկարգելու մասին եղած այս ջանքերը, Ազգային Վարչութեան զանազան մասանց մէջ, նաեւ յիշեալ Վարչութեան և Ազգին մէջ՝ անպակաս պառակտումներ ծագելուն առիթ պիտի տային. և աս ալ ամէն կողման վերաբերեալ իրաւանց գործադրութեան մասին շատ մը անկարգութիւններ, և Ազգային վարչութեան մէջ ալ շփոթութիւն և խռովութիւն պիտի պատճառէր։

Ահա՝ այս շփոթութեանց և երկպառակութեանց պատճառները վերցնելու և ամէն կողման պահանջմանց փաստակարութիւնը բառնալու նպատակաւ, կայսերական Տէրութիւնը իր բոլոր հպատակաց վրայ ունեցած հայրական խնամօքը՝ Ազգիս մէջէն Խառն Յանձնաժողով մը կազմել հարկաւոր դատեց, որպէս

զի Հայոց Ազգին Կրօնական և Քաղաքական բնիկ սովորութեանց, նաև ի վաղուց անտի ընդունուած ընթացքին համաձայն Սահմանադրութիւն մը պատրաստէ ։

Արդ՝ խառն Յանձնաժողովը պատշաճ կը դատէ որ վաւերացման համար Բարձրագոյն Դրան մատուցուած Սահմանադրութեան ուրուագծին համեմատ՝

Ա. Պատրիարքին ի մէջ Տէրութեան և Ազգին միջնորդ ըլլալու պաշտօնը ըստ առաջին դրութեան մնայ ։

Բ. Ընդհանուր Ժողովոյ կազմութիւնը առաջիններէն աւելի կանոնաւոր կերպիւ նորոգուի ։ Եւ Ազգային երեսփոխանները էսնաֆներէն ընտրուելու տեղ (ըստ որում էսնաֆներուն վիճակը նոյնը չէ՛ ինչ որ առաջ էր), Յունաց Ազգին մէջ գործադրուած եղանակէն գուցէ աւելի կանոնաւոր և օրինաւոր կերպով՝ եկեղեցեաց ժողովուրդներէն (այսինքն թաղերէն) ընտրուին ։

Եւ որովհետև գաւառները բնակող հայ ժողովուրդները իրաւամբ կը գանգատին թէ պատրիարքարանի որոշումներուն խորհրդակցութիւնէն և մասնակցութիւնէն բոլորովին զուրկ են. Երեսփոխաններուն մէկ մասը գաւառներուն կողմէն ընտրուին. և Կոստանդնուպոլսոյ Թաղերուն Երեսփոխանաց վրայ աւելցուին ։ Եւ Ժողովոյն Կրօնական մասը այսինքն անդամոց քանը՝ Կոստանդնուպոլիս գտնուող Եկեղեցականներուն կողմէն ընտրուին. որով Ընդհանուր Ժողովոյ անդամոց թիւը ընդամէնը հարիւր քառասունի կ՚ամփոփուի ։

Ասոնց պաշտօնը տասն տարի տևէ. և ամէն

տարի տասներորդ մասը փոխուելով նորէն ընտրութիւն ըլլայ։

Ընդհանուր Ժողովը անուանէ թէ՛ զՊատրիարք և թէ՛ անոր նախագահութեամբը գործող Ազգային երկուց Ժողովոց անդամները. և անոնց գործողութեանց վերատեսչութիւն ընէ։

Գ. Կրօնական գործոց տեսչութիւնը՝ Կրօնական Ժողովոյն, քաղաքական գործոց տեսչութիւնը՝ Քաղաքական Ժողովոյն, և խառն գործոց տեսչութիւնն ալ՝ յիշեալ երկու Ժողովներուն մէկտեղ գալովը կազմուած Խառն Ժողովոյն վերաբերեալ ըլլայ։

Դ. Կրօնական և Քաղաքական Ժողովները իրենց ձեռնհասութեան շրջանակին մէջ գտնուած թէ՛ Եկեղեցեաց ժողովուրդներուն (թաղականներուն) և թէ՛ Եկեղեցեաց, դպրատանց, հիւանդանոցաց, վանօրէից և ասոնց նման ուրիշ տեղեաց ազգային գործերուն ամէնն ալ տեսուչ և Թաղական խորհուրդներու միջնորդութեա՛մբ տնօրինեն։

Ե. Վարչութեան կեդրոնը Ազգային Պատրիարքարանն ըլլայ։

Պատրիարքը՝ իբրև պաշտօնական Գլուխ Պատրիարքարանի, թէ՛ Ընդհանուր Ժողովոյն և թէ Ազգային կրկին Ժողովներուն նախագահութիւն ընէ. և Ազգին ուղղակի կամ անուղղակի վերաբերեալ ամէն գործերը տնօրինէ՛ ընդ վերատեսչութեամբ Ընդհանուր Ժողովոյ։

Զ. Գաւառական Ժողովրդոց Վարչութիւնը Կեդրոնական Վարչութեան հետ կապուած ըլլայ։ Եւ գաւառներուն մէջ Առաջնորդները նախագահութիւնն ընին տեղական Ժողովներուն, որոնք պիտի կարգաւորին ըստ տրամադրութեանց Կոստանդնուպօլսոյ

ժողովոց, և նոյն (տեղական) ժողովոց գործերն ալ տնօրինեն ։

Է. Գաւառական ժողովները՝ Կեդրոնական Վարչութեան, և նոյն Վարչութեան Խորհուրդներուն ամէն մէկը՝ ո՛ր ժողովոյ վերաբերի՝ նոյն ժողովոյն, և Ազգային ժողովները՝ Ընդհանուր ժողովոյն. և Պատրիարքը մէկ կողմէն Կայսերական Տէրութեան, եւ միւս կողմէն (Ընդհանուր ժողովոյ միջնորդութեամբ) Ազգին պատասխանատու ըլլան ։

Ը. Եւ որովհետեւ Կայսերական Տէրութիւնը Հայոց Ազգին համար տալու հրամաններուն գործադրութեան բնական միջնորդ և Ազգային Վարչութեան գլուխ Պատրիարքը կը ճանչնայ և անոր կ'ուղղէ իր հարցումները. եթէ Տէրութիւնը Պատրիարքին հրամայէ որ հարցուցած խնդրոյն վրայ իր (այսինքն Պատրիարքին) կարծիքը յայտնէ, Պատրիարքը իր նախագահութեամբը՝ գործող ժողովներուն որոշման համեմատ չարժի ։ Իսկ եթէ Ազգին կարծիքն առնելով Տէրութեան հաղորդել հրամայէ, այն ժամանակ Պատրիարքը Ընդհանուր ժողով հրաւիրէ, և այն ժողովոյն վերջնական որոշմունքը յայտնէ Տէրութեան ։

Թ. Ազգային Վարչութիւնը երեք տեսակ պարտաւորութիւն ունի, որոց առաջինն է առ Կայսերական Տէրութիւն. ա՛յս է՝ Ազգը կատարելապէս հաւատարիմ հպատակութեան մէջ պահել, և Ազգին թէ՛ ընդհանրապէս և թէ՛ ի մասնաւորի ամէն մէկ անհատներուն իրաւանց և արտօնութեանց՝ Տէրութեան կողմէն պահպանութիւնը ապահովցընել ։ Երկրորդն է առ Ազգն, որ է ճշմարտապէս գթութեամբ և հայրաբար վարուիլ ։ Եւ Երրորդն է առ Աթոռն Էջմիածնի. որ է՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կրօնական կանոնաց օրինաց համեմատ վարուիլ ։

Ահա՛ առանք են Սահմանադրութեան այն կէտերը զոր Խառն Յանձնաժողովը պատշաճ կը դատէ, և զոր կը հաստատէ միւս յանձնաժողովը, որ Ձեր Վսեմութեան հրամանին համեմատ՝ ի դիմաց Ազգին՝ Սահմանադրութեան վրայ իր դիտողութիւնները Բարձրագոյն Դրան ներկայացնելու համար կազմուեցաւ։

Ի Կ. Պոլիս, 16 *Փետրվար* 1862։

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Անդամք Բարձրագոյն Դրան Յանձնաժողովոյ

ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԻԿՈՄԻԴԻՈՅ, Տեղապահ Պատրիարքական Աթոռոյ Կոստանդնուպոլսոյ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Իւսկիւտար Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՀԻՒՆՔԵԱՐՊԷՅԷՆՏԵԱՆ, Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ Պալատ

ԳԷՈՐԳ ԵՐԱՄԵԱՆ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԱՏԵԱՆ, ՍԵՐՈՎԲԷ ՎԻՉԷՆԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԱԹՈՆ, ՅԱԿՈԲ ՄՈՒՊԱՀԵԱՃԵԱՆ, ՅԱԿՈԲԻԿ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ, ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ, ԳԱՍՊԱՐ ԿԻՒՄԻՒՇՃԻ։

Անդամք Ազգային Յանձնաժողովոյ

ԱՂԱԹՈՆԵԱՆ ՄԿՐՏԻՉ, ԱՍԼԱՆԵԱՆ ՍՏԵՓԱՆ, ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄԱՆՈՒԿ, ՄԻՆԱՍԵԱՆ ՄԻՆԱՍ, ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ, ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ, ՕՏԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐ։

ՕՐԻՆԱԿ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՐԱՆ

Առ Խոհեմազարդ Տեղապահ Պատրիարքի Հայոց

Հայոց Պատրիարքարանի վիճակին և վարչութեան բարեկարգութեանը վրայօք, առկէ առաջ Բարձրագոյն Դուռը կազմուած Ցանձնաժողովին գրի առած Սահմանադրութիւնը՝ լոկ աշխարհական գործոց վերաբերեալ քանի մը կէտերը սրբագրուելէն ետքը, վեհափառ Արքային մատուցուեցաւ. և Նորին կայսերական վեհափառութեան կողմէն ընդունուելով, պարունակած նիւթերուն այսուհետև կանոն բռնըուիլը Ձեր Սրբազնութեան յանձնելու Արքունի հրամանը շնորհուեցաւ։

Ուստի յիշեալ Սահմանադրութիւնը ներփակեալ առ Ձեզ ուղարկելով՝ կը պատուիրեմք որ պարունակած նիւթերուն այսուհետև անթերի գործադրութեանը հսկելով, Ըստ բարձրագոյն կամաց Օգոստափառ Կայսեր՝ ի՛նչ որ պարտ ու պատշաճ է ի գործ դնելու հոգ տանիք։

17 *Մարտ* 1863

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Օսմանեան Տէրութեան իր Մահմետական չեղող հպատակներուն շնորհած արտօնութիւնները՝ հաւասար են ըստ սկզբանց ամենուն համար. բայց անոնց գործադրութեանը եղանակը՝ իւրաքանչիւր ազգի մէջ ըստ պահանջման սեպհական սովորութեանց իւրեանց, մասնաւոր կերպով տնօրինուած է։

Հայոց Պատրիարքը գլուխ է իր ազգին. և մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ Տէրութեան հրամանաց գործադրութեան միջնորդ։ Սակայն Պատրիարքա-

րանի մէջ կրօնական գործոց համար՝ Կրօնական Ժողով մը և Քաղաքական գործոց համար՝ Քաղաքական Ժողով մը կան հաստատուած։ Այս երկու ժողովները ի պահանջել հարկին միանալով՝ Խառն Ժողով կը կազմեն։ Թէ՛ պատրիարքը և թէ այս երկու Ժողովոց անդամները՝ Ազգին պատուաւոր անձանցմէ բաղկացեալ մէկ Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ կ'ընտրուին։

Որովհետև յիշեալ Ժողովներուն պաշտօնն ու պարտաւորութիւնքը, և կազմութեան եղանակը բաւական կանոններով սահմանուած չեն. և այս պատճառաւ զանազան անտեղութիւններ, և մանաւանդ որպէս Ընդհանուր Ժողով կազմելու մասին տեսակ տեսակ դժուարութիւններ տեսնուած են,

Որովհետև բարեկարգութեանց վերաբերեալ կայսերական հրովարտակին (*) համեմատ՝ իւրաքանչիւր Հասարակութիւն իր ունեցած արտօնութիւններն ու առանձնաշնորհութիւնները՝ որոշեալ ժամանակի մէջ քննելով, և ժամանակին բերմանցը և քաղաքակրթութեան արդեանցն ու արդի լուսաւորեալ վիճակին պահանջած բարեկարգութիւնները խորհրդածութեամբ որոշելով, Բարձրագոյն Դրան ներկայացնելու պարտաւորուած է,

Որովհետև ամէն մէկ Ազգին Կրօնական Գլուխներուն շնորհուած իշխանութիւնն ու կարողութիւնը, իւրաքանչիւր Հասարակութեան ապահովուած նոր վիճակին ու դրութեան համաձայնեցնել պէտք է,

Ուստի Հայոց Ազգէն քանի մը պատուաւոր անձինքէ Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որ Ազգին համար պատրաստեց սա հետևեալ Սահմանադրութիւնը։

(*) Խաթթի Հիւմայուն, 6|18 փետր. 1856.

ԱԶԳԱՅԻՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՈՑ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔ

Ա.

Ազգին ամէն մէկ անհատը առ Ազգը պարտաւորութիւններ ունի. Ազգն ալ իր կողմէն առ ազգային ամէն մէկ անհատ պարտաւորութիւններ ունի. դարձեալ ամէն մէկ անհատ իրաւունքներ ունի ազգէն եւ Ազգն անհատներէն,

Ուստի Ազգն ու ազգայինք փոխադարձ պարտեօք կապուած են իրարու հետ. անանկ որ մէկին պարտաւորութիւնքը միւսին իրաւունքն են։

Բ.

Ազգայնոց պարտականութիւնն է՝ Ազգին պիտոյիցը պահանջած ծախքերուն մասնակից ըլլալ իւրաքանչիւր իր կարողութեան չափովը. Ազգին խնդրած ծառայութեանցը յօժարակամ յանձնառու ըլլալ, եւ անոր բրած տնօրէնութեանցը սիրով հնազանդիլ։

Ազգայնոց այս պարտաւորութիւնքը Ազգին իրաւունքն են։

Գ.

Ազգին պարտականութիւնն է՝ ազգայնոց բարոյական, մտաւորական եւ նիւթական պիտոյիցը հոգ տանիլ, Հա-

յաստանեայց Եկեղեցւոյ դաւանութիւնն ու աւանդութիւնքը անաղարտ պահել. մարդկութեան հարկաւոր եղած անհրաժեշտ գիտելեաց ուսումը՝ ամէն աստիճանի թէ՛ մանչ եւ թէ՛ աղջիկ տղայոց հաւասարապէս ծաւալել, ազգային հաստատութիւնքը պայծառ պահել, հասոյթներն օրինաւոր կերպով աւելցնել, եւ ծախքերն իմաստութեամբ տնտեսել. Ազգին ծառայութեանը մշտնջենապէս նուիրեալ անձանց կացութիւնը բարւոքել եւ ապագային անդորրել. Կտակներոյ խնամ տանիլ հայրաբար, ազգային մէջ ծագած վէճերն արդարասիրութեամբ խաղաղել, եւ վերջապէս ազգային յառաջդիմութեան անձնանուէր աշխատիլ:

Ազգին այս պարտաւորութիւնքը ազգային իրաւունքն են:

Դ.

Զազգը փոխանորդաբար ներկայացնող, եւ այս փոխադարձ պարտեաց կանոնաւոր կատարմանը տեսուչ ու մատակարար կարգեալ իշխանութիւնը՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ կը կոչուի, որում յանձնուած է Օսմանեան Տէրութենէն յատուկ արտօնութեամբ, եւ Սահմանադրութեան միջոցաւ. Թուրքիոյ Հայոց ներքին գործերու տնօրէնութիւնը:

Ե.

Վարչութիւնը՝ ազգային ըլլալու համար, պէտք է ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ըլլայ:

Զ.

Երեսփոխանական Վարչութեան հիմը՝ ԻՐԱՒԱՆՑ ու ՊԱՐՏԵԱՑ սկզբունքն է, որ *արդարութեան* սկզբունքն է, իր ոյժը ձայնից բազմութեան մէջ կը կայանայ, որ *օրինաւորութեան* սկզբունքն է:

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ա. — ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ

Յօդ. 1. *Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքը բոլոր Ազգային ժողովոց Նախագահն է, և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ, և մասնաւոր պարագաներու մէջ՝ Տէրութեան հրամանաց գործադրութեան միջնորդն է։*

Ուստի պէտք է որ Պատրիարք ընտրուելու անձը՝ ընդհանուր Ազգին վստահութեան ու յարգանացն արժանի ըլլալու համար՝ Պատրիարքական Աթոռին վայելուչ ամէն յատկութիւններն ու արժանաւորութիւնն ունենայ, և ի վաղուց անտի Պատրիարքութեան յատկացեալ Եպիսկոպոսաց դասէն ըլլայ. միանգամայն Տէրութեան կատարեալ վստահութեանն արժանաւոր, և գոնէ իր հօրմէն սկսեալ՝ Օսմանեան հպատակ, և երեսուն ու հինգ տարին լրացուցած ըլլայ։

Յօդ. 2. *Երբ՝ Պատրիարքը վախճանելով կամ հրաժարելով և կամ ուրիշ որ և է պատճառաւ Աթոռը պարապ մնայ, Կրօնական և Քաղաքական ժողովները մէկտեղ գալով Տեղապահ մը կ'ընտրեն, և անոր հաստատութիւնը կը խնդրեն Բարձրագոյն Դռնէն։*

Ընդհանուր ժողովը կ'ընտրէ զՊատրիարք. բայց Կրօնական և Քաղաքական ժողովներն իրաւունք ու-

նին ներկայացման ցուցակով մը Ընտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ կարծիք տալու։

Պատրիարքի ընտրութիւնը հետեւեալ կերպիւ կ'ըլլայ։

Նախ և առաջ՝ Տեղապահը Օսմանեան հողին վրայ գտնուող բոլոր Եպիսկոպոսաց ցանկը կը շինէ, և իւրաքանչիւրին անուանը առջեւ՝ ըստ առաջին յօդուածոյ ընտրելութեան համար պահանջուած հանգամանքը նշանակելով, Կրօնական Ժողովոյն կը ներկայացընէ զայն։

Այս ժողովն ալ Եկեղեցական համագումար ժողով հրաւիրելով, ընտրելեաց ցուցակ մը կը պատրաստէ գաղտնի քուէարկութեամբ. այսինքն իւրաքանչիւր անդամ թղթոյ մը վրայ կը գրէ այն ամէն Եպիսկոպոսաց անունները՝ զորս կրօնական մասին անընդունելի չը համարիր։ Ետքը՝ քուէհամարն ըլլալով, այն անունները յատուկ ցուցակի մը մէջ կ'առնուին քուէից շատութեան կարգաւ։

Տեղապահը յիշեալ կերպիւ պատրաստուած ցուցակը Քաղաքական Ժողովոյն կը ներկայացնէ։ Ան ալ՝ նշանակուած անձանց ըստ քաղաքականին արժանաւորութիւնը քննելէն ետքը, ամենէն աւելի արժանաւորներէն հինգ ընտրելի կը զատէ քուէից առաւելութեամբ, և սոյն ցուցակը Ընդհանուր Ժողովոյն կը ներկայացնէ։

Միանգամայն Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած առաջին ցուցակն ալ ազգային Ընդհանուր Ժողովոյն ատենին մէջ կախուած կ'ըլլայ։ Ընդհանուր ժողովը այս երկու ցուցակներէն՝ ընտրելեաց թէ՛ կրօնական և թէ՛ քաղաքական որպիսութեանց վրայ՝ երկու ձեռնհաս ժողովներուն կարծիքն իմա-

նալով, կ'ընտրէ զՊատրիարք՝ գաղտնի քուէարկութեամբ և բացարձակ առաւելութեամբ քուէից:

Ընդհանուր ժողովը կրնայ Քաղաքական ժողովոյն ներկայացուցած ցուցակէն դուրս անձի մը վրայ ալ քուէ տալ. բայց պէտք է որ այն անձին անունը նշանակուած ըլլայ Եկեղեցական համագումար ժողովոյն պատրաստած ցուցակին մէջ. վասն զի այս եկեղեցական ցուցակէն դուրս մնացած անձի վրայ ընտրութիւն չկրնար ըլլալ:

Եթէ առաջին անգամ քուէից բացարձակ առաւելութիւն չգոյանայ, երկու առաւելագոյն քուէ ստացող անունները Տեղապահին կողմէն Ընդհանուր ժողովոյ անդամներուն կը ծանուցուի. և երկրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկուքին վրայ կ'ըլլայ: Այս երկրորդ քուէարկութեան ատեն Ազգային Երեսփոխաններէն անոնք որ չկրնան ներկայ գտնուիլ, կարող են իրենց քուէները ստորագրել և կնքել նամակաւ առ ժողովն ուղարկել, կամ Տեղապահին և կամ ընդհանուր ժողոյ Ատենապետին ուղղելով զայն:

Քուէները յատուկ քուէտուփի մը մէջ դրուելէն ետքը՝ քուէհամարը կ'ըլլայ Ընդհանուր ժողովոյ դիւանին ձեռօք, և նոյն ժողովոյ մէջէն ընտրուած չորս եկեղեցական և չորս աշխարհական քննիչներու ներկայութեան:

Եթէ պատահի որ երկրորդ անգամ քուէարկութեան մէջ երկու անձանց հաւասար քուէ ելնէ, այն ատեն երկուքէն մէկը վիճակաւ կ'ընտրուի:

Յօդ. 3. Ընտրութիւնը կատարուելէն ետքը տեղեկագիր մը կը շինուի՝ զոր բոլոր բազմականք կը ստորագրեն. և Տեղապահի միջնորդութեամբ Բարձ.

րագոյն Դրան կը մատուցուի. և Պատրիարքը կը հաստատուի ըստ վաղեմի սովորութեան՝ Կայսերական հրամանին համեմատ։

Յօդ. 4. Ընդհանուր Ժողովը հրաւիրանաց գիր կ՚ուղարկէ Պատրիարք ընտրուած անձին քանի մը անձանց ձեռօք՝ եթէ Կ. Պոլսոյ մէջ է. և յատուկ հրաւիրակաւ՝ եթէ Կ. Պոլիսէն դուրս տեղ է։ Նորընտիր Պատրիարքը՝ այս հրաւիրանաց գիրը առնելով, Պատրիարքարան կուգայ և Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ընդհանուր Ժողովոյ առջև հանդիսաւոր ուխտ կ՚ընէ սոյն օրինակ։ «Առաջի Աստուծոյ և ի ներկայութեան Ազգային Ժողովոյս՝ հրապարակաւ ուխտեմ հաւատարիմ մնալ Տէրութեան և Ազգիս, և ճշմարտապէս հսկել Ազգային Սահմանադրութեան անթերի գործադրութեանը»։ Անմիջապէս՝ Տեղապահին պաշտօնը կը դադարի, և Նորընտիր Պատրիարքը Բարձրագոյն Դրան հրաւէրին վրայ՝ ուղղակի Օգոստափառ Կայսեր կը ներկայանայ, պաշտօնական կերպիւ իր պաշտօնը կը հաստատուի, և Բարձրագոյն Դուռը երթալով՝ կը ծանուցուի։

Յօդ. 5. Եթէ Պատրիարքը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը հակառակ շարժի կամ վարուի, ամբաստանութեան տակ կ՚ընկնի։

Յօդ. 6. Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն ընելու՝ միայն Ընդհանուր Ժողովը, Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովներն իրաւունք ունին։

Ամբաստանող կամ բողոքող ժողովը, Բարձրագոյն Դռնէն հրաման առնելով, Պատրիարքէն կը խնդրէ՝ որ Ընդհանուր Ժողով գումարէ։

Եթէ Պատրիարքը ասոր դէմ կենայ, եղելութիւնը կրկին անգամ Բարձրագոյն Դրան իմաց կը տրուի.

որ այն առեն քաղաքին համեմատ՝ Կ. Պոլսոյ մէջ գըտնուող Եպիսկոպոսաց երիցագոյնին Նախագահութեամբ Ընդհանուր Ժողով գումարելու հրաման կուտայ։

Ընդհանուր ժողովը իր մէջէն հինգ եկեղեցական և հինգ աշխարհական ընտրելով, տասն հոգիէ բաղկացեալ քննիչ Յանձնաժողով մը կը կարգէ. բայց պէտք է որ այս քննիչներուն մէջ՝ ամբաստանող կամ բողոքող անձանցմէ մարդ չ'գտնուի։ Քննիչ Յանձնաժողովը եղած ամբաստանութիւնները քննելէն ետքը՝ տեղեկագիր կուտայ Ընդհանուր Ժողովոյն, որ կ'որոշէ գլխնդիրը գաղտնի քուէարկութեամբ։ Այս որոշումը պարունակող Թուղթը պէտք է ստորագրուած ըլլայ որոշման կողմը քուէ տուող ժողովականներէն. և եթէ անով Պատրիարքին հրաժարումը վճռուած է, երկու Ժողովոց ատենապետները Նախագահ Եպիսկոպոսին հետ Պատրիարքին երթալով՝ յիշեալ Թուղթը անոր կը ներկայացնեն. որ այն ժամանակ Ազգին որոշ կամքը իմանալով հրաժարականը տալու պարտաւորեալ է։ Իսկ եթէ չ'ուզէ տալ, Բարձրագոյն Դրան իմաց կը տրուի որ պաշտօնէն կը ձգէ զՊատրիարք։

Յօդ. 7. *Հրաժարեալ Պատրիարքը վիճակաւոր Եպիսկոպոսաց կարգը կ'անցնի, և անոր վրայ ըստ կանոնի պէտք եղածը կը տնօրինուի Խառն Ժողովոյ կողմէն։*

ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Յօդ. 8. *Պատրիարքին պարտաւորութիւնքն են Սահմանադրութեան սկզբանց համեմատ վարուիլ, և անոր ամէն կէտերուն ճշդիւ գործադրութեանը ուշի ուշով հսկել։*

Պատրիարքը իրեն եկած գործերը ո՛ր ժողովոյ կը վերաբերի նէ այն ժողովոյն կը յանձնէ՝ քննութեան և որոշման համար։ Ժողովոց մէջ որոշուած գործոց վրայ Պատրիարքին թագրիրները և կամ ուրիշ Պաշտօնական գրութիւնները վաւերական և գործադրելի չե՛ն կրնար ըլլալ եթէ որոշող ժողովոյն կողմէն ալ կնքեալ և ստորագրեալ չ՛ըլլան։ Իսկ երբ ստիպողական գործ մը պատահի, որոյ տնօրինութեանը համար կարելի չըլլայ մինչև ժողովոյն գումարման օրը սպասել և կամ արտաքոյ կարգի ժողով գումարել, Պատրիարքը կրնայ պէտք եղածը ինքնին տնօրինել, իր վրայ առնելով պատասխանատուութիւնը. բայց պարտաւորեալ է եղելութիւնը արձանագրել տալ կանոնաւոր կերպիւ, և ո՛ր ժողովոյն կը վերաբերի նէ՝ անոր յաջորդ նիստին ներկայացունել վաւերացման համար։

Յօդ. 9. Պատրիարքը իր բացակայութեանը ատեն Ազգային ժողովներու մէջ տրուած որոշումները պարունակող թուղթը դեռ չ՛ստորագրած, կարող է անոնց վրայ իր դիտողութիւններն յայտնելով, խնդիրը կրկին քննութեան յանձնել։ Իսկ այս վերաքննութենէն ետքը՝ պարտաւորեալ է նոյն թուղթերը ստորագրել, եթէ տրուած որոշումը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը անհամաձայն չ՛գտնէ։

Յօդ. 10. Պատրիարքը կրնայ՝ Սահմանադրութեան սկզբանցը համեմատ չը վարուող Եկեղեցական մը, վարժապետ մը, Եկեղեցւոյ, Վանքի, Դպրոցի և կամ Հիւանդանոցի գործակալ մը, պաշտօնէն հանելու առաջարկութիւն ընել ձեռնհաս ժողովոյն կամ Խորհրդոյն։

Յօդ. 11. Պատրիարքը իրաւունք չ՛ունի ինքնին

լուծել և փոխել Կրօնական և Քաղաքական Ժողովները և անոնց վերաբերեալ Խորհուրդները։ Բայց երբ տեսնէ թէ անոնցմէ մէկը Սահմանադրութեան սկզբանցը հակառակ ընթացքի մէջ է, առաջին անգամին բացատրութիւն կ'ուզէ ա'յն Ժողովոյն կամ Խորհրդոյն Ատենապետէն. երկրորդին՝ խմաց կու տայ անոր ապօրինաւոր ընթացքը և ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ զայն. իսկ երրորդին՝ Ընդհանուր Ժողովոյն կը դիմէ, եթէ ամբաստանեալն Ազգային Ժողովներէն մէկն է, և պատճառները ցուցնելով՝ ամբաստանեալ Ժողովոյն կամ Խորհրդոյն լուծումը կ'առաջարկէ։

Յօդ. 12. *Պատրիարքը Ազգային սնտուկէն իրեն յատկացեալ ամսական ունենալով, ինք կը տեսնէ Պատրիարքարանին ներքին ծախքը։*

Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ

Յօդ. 13. *Պատրիարքարանի մէջ Դիւանատուն մը պիտի հաստատուի պէտք եղած Ազգային գրութեանց յատկացեալ։*

Այս դիւանատունը երեք գրասենեակի պիտի բաժնուի։

Ա. Թղթակցութեան գրասենեակ որ Պատրիարքարանէն ուղարկուած և Պատրիարքարան եկած գրութիւններով կ'զբաղի։

Բ. Արձանագրութեան գրասենեակ, որ Ազգային Ժողովոց և Խորհրդոց վերաբերեալ թուղթերը կարգաւորելու կ'զբաղի։

Գ. Ազգահամարի գրասենեակ, որ ազգայնոց քաղաքական վիճակագրութեանը, այսինքն՝ ծննդեան,

ամուսնութեան և վախճանման վերաբերեալ արձանագրութեամբ կ'զբաղի։

Այս վերջին գրասենեակէն կը տրուին Ազգայնոց թէ՛ ճանապարհորդութեան՝ համար և թէ՛ ուրիշ անձնական գործառնութեանց համար պէտք եղած վաւերական թուղթերը, նաև ծննդեան, ամուսնութեան, վախճանման վկայագրերը։

Յօդ. 14. Պատրիարքական Դիւանատունը պիտի ունենայ Դիւանապետ մի որ պատասխանատու է դիւանատան բոլոր գործառնութեանց։ Քաղաքական ժողովը կ'ընտրէ և Պատրիարքը կ'անուանէ զայն։ Դիւանապետը կ'ընէ նաև Ընդհանուր Ժողովոյն դիւանադպրութիւնը։

Դիւանապետը պարտաւորեալ է ամէն տարի՝ թէ՛ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ և թէ՛ դուրսերը ծնած ամուսնացած և վախճանած ազգայնոց տոմարներուն օրինակները բերել տալ, և Պատրիարքարանի Դիւանատան ընդհանուր Ազգահամարին մէջ արձանագրել տալ։ Դիւանապետը Հայերէն լեզուէ քաջ հմուտ և Տաճկերէնի ու Գաղղիերէնի ալ վարժ անձ մը պիտի ըլլայ։

Յօդ. 15. Դիւանատունը բաւական թուով Դիւանադպիրներ պիտի ունենայ։ Ասոնք ալ հայերէն լեզուն քաջ գիտնալու են, և ամէն մէկը իր պաշտօնին կատարեալ հմտութիւն ունենալու է։ Ամէն մէկ դիւանադպիր ըստ իւր պաշտօնի պատասխանատու է այն ժողովոյն կամ Խորհրդոյն՝ որուն կը վերաբերի։ Ամենը մէկէն պատասխանատու են Դիւանապետին։

Յօդ. 16. Ազգահամարի գրասենեակէն տրուած որ և է թուղթ և վկայագիր վաւերացեալ պէտք է ըլլայ Պատրիարքական կնիքով և Դիւանապետին ստորագրութեամբ։

Գ. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՍՐԲՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Յօդ. 17. *Երուսաղէմի Պատրիարքը Ս. Յակոբա Աթոռոյն ցկեանս գահակալն է. միանգամայն Հայոց Ազգին սեպհական Երուսաղէմ գտնուած ուխտատեղիներուն տնօրէնն ու Ս. Յակոբայ վանուց Միաբանութեան Նախագահն է։*

Իր պարտաւորութիւնն է Ս. Երուսաղէմի վանուց Կանոնագրին տրամադրութեանց համեմատ վարուիլ, և անոր բարւոք գործադրութեանը հսկել։

Յօդ. 18. *Եթէ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը Սուրբ Երուսաղէմի վանուց Կանոնագրին հակառակ վարուի, ամբաստանութեան տակ կ'ընկնի։*

Յօդ. 19. *Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն կրնայ ըլլալ կամ յիշեալ Միաբանութեան կողմէն և կամ Կոստանդնուպօլսոյ Կրօնական և Քաղաքական Ժողովոց կողմէն։*

Այսպիսի պարագայի մէջ Ազգային Ընդհանուր Ժողով կը գումարուի։ Եւ եթէ եղած ամբաստանութիւնը քննուելով՝ հիմնաւոր ըլլալը ստուգուի, Ընդհանուր Ժողովը՝ վեցերորդ յօդուածին մէջ Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքին վերաբերեալ տրամադրութեանց համեմատ՝ ըստ պահանջման իրին, կա՛մ ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ զՊատրիարքն մասնաւոր թղթաքագրով, և կա՛մ կը պարտաւորէ զայն հեռանալ Պատրիարքական Աթոռէն, և անոր պաշտօնը կը յանձնէ Տեղապահի մը՝ զոր Ընդհանուր Ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ կ'ընտրէ Միաբանութեան մէջէն։

Յօդ. 20. *Երբ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը վախ*

ճանի, Միաբանութիւնը իր մէջէն Տեղապահ մը կ՚ընտրէ, և Ազգային ժողովները կը հաստատեն զայն։

Յօդ. 21. Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքը Կոստանդնուպոլսոյ Ազգային ժողովներուն կողմէն կ՚ընտրուի։ Բայց Միաբանութիւնը իրաւունք ունի իր կարծիքը յայտնելու ընտրելեաց արժանաւորութեան աստիճանին վրայ՝ ներկայացման ցուցակաւ մի։ Պատրիարքին վախճանելէն անմիջապէս ետքը՝ յիշեալ Տեղապահը Միաբանից Ընդհանուր ժողով կը գումարէ։ Այս ժողովը անուանց ցուցակ մը կը պատրաստէ՝ Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքի ընտրութեան համար Կոստանդնուպոլսոյ Եկեղեցական համագումար ժողովոյն ըրած կերպին. բայց պէտք է որ Միաբանութեան ներկայացուցանելիք այս ցուցակը գո՛նէ եօթն ընտրելեաց անուն պարունակէ։ Այս ցուցակը Միաբանութեան կողմէն ստորագրեալ յայտագրով Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքարանը կ՚ուղարկուի։

Յօդ. 22. Ս. Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրուելու անձը գո՛նէ երեսուն և հինգ տարին լրացուցած, և ի՛ ծնէ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ, Միաբանութեան Եպիսկոպոսներէն, կամ Վարդապետներէն պէտք է ըլլայ. միանգամայն Միաբանութենէն զատուած մէկը պէտք չէ ըլլայ։

Միաբանութենէ զատուած չեն համարուիր այն անձինքը՝ որ Պատրիարքարանի ժողովոց կողմէն ազգային պաշտօնի մէջ գործածուած են՝ Երուսաղէմի Պատրիարքին հաւանութեամբ։

Յօդ. 23. Կրօնական և Քաղաքական ժողովները յատուկ ժողով կազմելով, վերոյիշեալ ցուցակին մէջ յիշատակուած անձանց արժանիքը կը քննեն, և երեք ընտրելի որոշելով անունները Ընդհանուր ժո-

ղովոյն կը ներկայացընեն։ Միաբանութեան կողմէն նկած ցուցակն ալ Ընդհանուր ժողովոյ սրահին մէջ կախուած կ՚ըլլայ։

Ընդհանուր ժողովը ընտրելեաց վրայօք թէ՛ Միաբանութեան և թէ՛ Ազգային երկու ժողովոց կարծիքը իմանալով, անոնց մէջէն կրօնից, ուսման և բարի վարուց նկատմամբ ամենէն աւելի արժանաւորութիւն ունեցող անձը կ՚ընտրէ՝ գաղտնի քուէարկութեամբ և քուէից բացարձակ առաւելութեամբ։

Ընդհանուր ժողովոյ մէջ՝ Միաբանութեան կողմէն ներկայացուած ցուցակէն դուրս անձի վրայ քուէարկութիւն չկրնար ըլլալ։

Դ. — ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդ. 24. Կրօնական ժողովը կը բաղկանայ տասն և չորս բանիբուն եկեղեցականներէ, որոնք գոնէ երեսուն տարին լրացուցած, և գէթ հինգ տարիէ ի վեր ձեռնադրուած պիտի ըլլան։

Յօդ. 25. Եկեղեցական համագումար ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ՝ Ազգային Կրօնական ժողովոյ անդամոց թուոյն եռապատիկը կ՚ընտրէ, և ընտրելեաց անուններն ստորագրեալ յայտագրով Ազգային Ընդհանուր ժողովոյն կը ներկայացընէ։

Ընդհանուր ժողովն ալ անոնց մէջէն գաղտնի քուէարկութեամբ կ՚ընտրէ Կրօնական ժողովոյ անդամները։ Տեղեկագիրը Պատրիարքին կողմէն Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուի․ և Կրօնական ժողովոյ այսպէս ընտրուած անդամները Կայսերական հրամանաւ կը հաստատուին։

Յօդ. 26. Կրօնական ժողովը երկու տարին ան-

գամ մը Ապրիլի վերջը ամբողջ կը լուծուի, և Մայիսի սկիզբը կը նորոգուի: Այս Ժողովոյ անդամները անմիջապէս վերընտրելի չեն. բայց երկու տարի ետքը կրնան նորէն ընտրուիլ:

Յօդ. 27. Երբ Կրօնական Ժողովոյ անդամներէն հրաժարական տուող և կամ ուրիշ պատճառաւ պակասողներուն թիւը երեքի հասնի, անոնց տեղ ուրիշներ կ'ընտրուին Ընդհանուր Ժողովով: Բայց մինչև որ այս ընտրութիւնն ըլլայ, Կրօնական Ժողովոյ մէջ բոլոր անդամոց մեծագոյն մասը կը փնտռուի:

Յօդ. 28. Կրօնական Ժողովոյ պաշտօնն է Ազգային Կրօնական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը: Իր պարտաւորութիւնքն են՝ Ազգին մէջ կրօնական զգացումը զարգացունել, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դաւանութիւնն ու աւանդութիւններն անխախտ պահել, Եկեղեցեաց և Եկեղեցականաց բարեկարգութեանը հսկել, Եկեղեցականաց ներկայ վիճակը. լաւցունելու և ապագայն անդորրելու և ապահովցունելու միջոցները ձեռք բերելու հոգ տանիլ: Ազգային վարժարանաց երբեմն երբեմն այցելութիւն ընելով՝ Քրիստոնէական վարդապետութեան ուսուցման վրայ հսկողութիւն ընել, արժանաւոր և բանիբուն վարդապետներ և քահանաներ հասցունել, և Ազգին մէջ ծագած կրօնական վէճերը քննելով՝ Եկեղեցւոյ օրինաց համեմատ լուծել:

Յօդ. 29. Կրօնական Ժողովը երբ չը կարենայ ինքնին լուծել զուտ կրօնական կարևոր խնդիր մը, Եկեղեցական համագումար Ժողով կը կազմէ՝ Կոստանդնուպոլիս գտնուող Եպիսկոպոսները, Եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետները, Աւագերէցներն ու Աթոռակալները; և թէ հարկ ըլլայ՝ նաև շրջակայ գաւառաց Առաջ-

նորդները հրաւիրելով։ Եթէ Եկեղեցական համագու-մար ժողովն ալ խնդիրը իր ձեռնհասութենէն վեր գտնէ, այն ժամանակ՝ Ընդհանրական Կաթողիկոսին կը դիմէ ստորագրեալ տեղեկագրով։

Յօդ. 30. Կրօնական ժողովոյ ամէն տեսակ տե-ղեկագիրները՝ միշտ անդամոց մեծագոյն մասին կող-մէն ստորագրեալ պիտի ըլլան։

Յօդ. 31. Թէ՛ Կոստանդնուպոլսոյ և թէ՛ գաւառ-ներու մէջ՝ Վարդապետի ձեռնադրութեան համար պէտք եղած հրամանը Ազգային Կրօնական ժողովոյ կողմէն կը տրուի։ Իսկ Քահանայի ձեռնադրութեան համար՝ եթէ Պոլսոյ մէջ է՝ նո՛յն Կրօնական ժողովէն, և եթէ գաւառներու մէջ է՝ տեղւո՛յն Կրօնական ժո-ղովէն կը տրուի։

Յօդ. 32. Մինչեւ որ Եկեղեցւոյ մը Քահանաներն ու Թաղական խորհուրդը նոր քահանայ ձեռնադրել տալու կարեւորութիւնը չտեսնեն, և ստորագրեալ տե-ղեկագրով Կրօնական ժողովոյ խնդիր չընեն, ձեռ-նադրութեան հրաման չ'տրուիր։

Յօդ. 33. Կրօնական ժողովը կ'ընտրէ Կոստանդնու-պօլսոյ Եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետներն ու ա-ռաջերէցները, և Պատրիարքը կ'անուանէ զանոնք։

Յօդ. 34. Կրօնական ժողովոյ մէջ ամէն տեսակ ընտրութիւն գաղտնի քուէարկութեամբ կ'ըլլայ։

Յօդ. 35. Կրօնական ժողովը կանոնագիր մը պէտք է շինէ Եկեղեցականաց ներկայ վիճակին բարելաւու-թեան և ապագային անդորրութեանը համար, որպէս զի իրենց հոգեւորական պաշտօնները կարենան ձրի կատարել։

Ե. — ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Յօդ. 36. *Քաղաքական ժողովը կը բաղկանայ Ազգային գործոց և Տէրութեան օրինաց տեղեակ քսան աշխարհականներէ։*

Յօդ. 37. *Քաղաքական ժողովոյ անդամները գաղտնի քուէարկութեամբ և քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ մէջ կ'ընտրուին, և տեղեկագիրը Պատրիարքի կողմէն Բարձրագոյն Դրան մատուցուելով՝ Կայսերական հրամանաւ կը հաստատուին։*

Յօդ. 38. *Քաղաքական ժողովը երկու տարին անգամ մը ապրիլի վերջը ամբողջ կը լուծուի, և մայիսի սկիզբը կը նորոգուի։*

Այս ժողովոյ անդամները երկու տարի անցնելէն ետքը նորէն կրնան ընտրուիլ։ Եւ թէպէտ առջի երկու տարին Քաղաքական ժողովոյ համար վերընտրելի չ'են, բայց ուրիշ որ և է ազգային պաշտօնի մէջ կըրնան գործածուիլ։

Յօդ. 39. *Եթէ Քաղաքական ժողովոյ անդամներէն մէկը, առանց բանաւոր պատճառ իմացունելու գրով, երեք անգամ իրարու վրայ ներկայ չը գտնուի, նոյն ժողովոյ ատենապետի կողմէն անոր նամակ գրուելով՝ չ'գալուն պատճառը կը հարցուի։ Եթէ պատասխան չ'առնուի, երկրորդ գրութեամբ իմաց կը տրուի իրեն որ՝ եթէ յաջորդ նիստին ալ ներկայ չ'գտնուի, իբրեւ հրաժարեալ պիտի համարուի. և եթէ դարձեալ չ'ներկայանայ, հրաժարականը տուած պիտի սեպուի։*

Յօդ. 40. *Երբ Քաղաքական ժողովոյ հրաժարական*

տուող կամ ուրիշ պատճառաւ պակսող անդամոց թիւը երեքի հասնի, անոնց տեղ ուրիշ անդամներ կ'ընտրուին Ընդհանուր Ժողովով։ Բայց մինչև որ այս ընտրութիւնն ըլլայ, Քաղաքական Ժողովոյ մէջ բոլոր անդամոց մեծագոյն մասը կը փնտռուի։

Յօդ. 41. Քաղաքական Ժողովոյ պաշտօնն է Ազգային քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնքն են Ազգին բարեկարգութեան ու յառաջադիմութեան մտադրութիւն և փոյթ ունենալ, իր տեսչութեան տակ գտնուող Խորհրդոց կողմէն մատուցուած ազգօգուտ առաջարկութիւնները ուշադրութեամբ քննել, և անոնց կարեւորութիւնը յայտնուելէն ետքը՝ հաստատել կամ գործադրութեան արգելքները բառնալու ջանք ընել։

Յօդ. 42. Քաղաքական Ժողովը իրեն եկած գործերը ո՛ր Խորհրդոյ վերաբերեալ ըլլան՝ քննուելու համար ա՛յն Խորհրդոյն կը յանձնէ. և մինչև որ անոր կարծիքը չ'առնու՝ չ'կրնար գործադրութեան ձեռնարկել։ Եւ թէպէտ կրնայ իրաւացի պատճառներով հերքել մէկ Խորհրդոյ ըրած որոշումը, բայց ինքնին ուրիշ տնօրինութիւն չ'կրնար ընել նոյն նիւթին վրայ. և կը պարտաւորի դարձեալ նոյն Խորհրդոյն յանձնել գործը։ Քաղաքական Ժողովը չը կրնար նաև փոխել կամ լուծել Ազգային Խորհուրդներէն մէկը, քանի չը տեսնէ զայն Սահմանադրութեան հիմնական սկըզբանց հակառակ ընթացքի մէջ։ Բայց երբ տեսնէ անոնց մէկը այսպիսի ընթացքի մէջ, առաջին անգամին՝ բացատրութիւն կ'ուզէ նոյն Խորհրդոյ ատենապետէն, երկրորդ անգամին՝ անոր գրով ազդարարութիւններ ընելով՝ ի կանոնապահութիւն կը հրաւիրէ. իսկ երրորդին՝ անդամները կը փոխէ. միայն թէ այս

մասին ունեցած պատճառները պիտի բացատրէ Ընդհանուր Ժողովոյ ներկայացնելու երկամեայ տեղեկագրին մէջ։

Յօդ. 43. *Քաղաքական Ժողովը երբ իրեն եկած քաղաքական գործերէն կարեւոր խնդրոյ մը լուծումը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ, Ընդհանուր Ժողովոյն կը դիմէ։*

Զ.— ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ ԿՈՂՄԷՆ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ ԵՒ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆՔ

Յօդ. 44. *Ուսումնական, Տնտեսական և Դատաստանական գործոց և Վանօրէից* տեսչութեան *համար չորս Խորհուրդ.* մատակարարութեան *պաշտօնով՝ երեք Հոգաբարձութիւն պիտի հաստատուի Քաղաքական Ժողովոյ կողմէն։ Այս Խորհրդոց և Հոգաբարձութեանց անդամները երկու տարի պաշտօն կը վարեն. այն պայմանաւ՝ որ ամէն տարեգլուխ կիսով չափ նորոգուին։*

Դատաստանական խորհրդոյ նախագահը Կ. Պոլսոյ Պատրիարքի փոխանորդն է։

1. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդ. 45. *Ուսումնական Խորհուրդը եօթն ուսումնական աշխարհականներէ կը բաղկանայ։*

Ուսումնական Խորհրդոյն պաշտօնն է՝ Հայոց Ազգին դաստիարակութեան և կրթութեան ընդհանուր

տեսչութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնքն են Ազգային վարժարանաց բարեկարգութեանը հսկել, թէ՛ մանչ և թէ՛ աղջիկ տղայոց դաստիարակութեանը հոգ տանելու Նպատակաւ հաստատուած Ընկերութիւններուն խրախոյս տալ և ձեռնտու ըլլալ, դպրատանց դաստիարակներուն կացութիւնը լաւցունելու և ապագայն անդորրելու խնամ տանիլ, Ազգին մէջ յաջողակ և քաջահմուտ դասատուներ հասցնելու, և դպրոցական դասագիրքեր պատրաստելու ջանք և փոյթ ունենալ։

Ուսումնական Խորհուրդը Ազգային վարժարանաց մէջ ուսմունքնին լրացունող աշակերտաց վկայական կուտայ, ուսմանց դասագիրքերը կ՚որոշէ, և տարեկան քննութիւնները կը կատարէ։

Իսկ կրօնական ուսմանց համար Կրօնական Ժողովին կը դիմէ, վասն զի այս Ժողովը կ՚որոշէ կրօնական գիտութեանց դասագրքերը և դասատուները, քննութիւնները կ՚ընէ և վկայականը կուտայ։

2. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդ. 46. Տնտեսական Խորհուրդը կը բաղկանայ եօթն տնտեսագէտ աշխարհականներէ, զորս Քաղաքական Ժողովը կ՚ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։

Տնտեսական Խորհրդոյն պաշտօնն է՝ Կ. Պոլսոյ մէջ գտնուած Ազգային բոլոր հաստատութեանց և անոնց կալուածներուն մատակարարութեան ընդհանուր տեսչութիւնը։ Իւր պարտաւորութիւնն է՝ նոյն հաստատութեանց բարեկարգութեանը անխոնջ հսկել և հոգ տանիլ։

Տնտեսական Խորհուրդը պէտք է հոգ տանի որ

ամէն Ազգային կալուած օրինաւոր կալուածագիր ունենայ: Թէ՛ Կ. Պոլսոյ և թէ՛ գաւառներու մէջ գըտնուած Ազգային անշարժ ստացուածոց կալուածագրերուն օրինակները՝ Տնտեսական Խորհրդոյ ձեռօք ժողվուելով՝ Պատրիարքարանի դիւանատան մէջ պիտի պահուին:

Ազգային ո՛ր և է կալուածոյ գնումն ու վաճառումը չ'կրնար տեղի ունենալ, առանց Տնտեսական Խորհրդոյ գիտութեան, Քաղաքական Ժողովոյ հաճութեան և Պատրիարքի կնիքով հաստատութեան:

Այս տրամադրութեանց ուժովը Եկեղեցիներու միւթէվէլլիութիւն ըսուած բանը վերցուած է Հայոց Ազգին համար:

Կ. Պոլսոյ և շրջակայից մէջ՝ Ազգային ո՛ր և է շինութեանց կամ վերանորոգութեանց չ'կրնար ձեռնարկուիլ, առանց գիտութեան Տնտեսական Խորհրդոյ և հաճութեան Քաղաքական Ժողովոյ:

Տնտեսական Խորհուրդը՝ Ազգային Ելեւմտից, Կտակաց և Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւններուն նաև Թաղական Խորհուրդներուն մատակարարութեանը վրայ հսկողութիւն պիտի ընէ, և անոնց ամէն մէկէն որոշեալ ժամանակներ համար պահանջելով, Քաղաքական Ժողովոյն պիտի հաղորդէ:

Տնտեսական Խորհուրդը տարեգլխէն երկու ամիս առաջ՝ յետագայ տարւոյ մէջ ըլլալիք հասոյթն ու ծախքը Ելեւմտից Հոգաբարձութենէն առնելով, հաշուեկշիռը պիտի պատրաստէ և Քաղաքական Ժողովոյն ներկայացունէ:

3. ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդ. 47. Դատաստանական Խորհուրդը կը բաղկանայ ութ իրաւագէտ, և ամուսնացեալ և քառասուն տարին լրացուցած անձերէ, որոց չորսը եկեղեցական և չորսը աշխարհական պիտի ըլլան։

Դատաստանական Խորհրդոյ նախագահը Պատրիարքի փոխանորդն է. և անդամներուն բոլորն ալ Խառն Ժողովոյ կողմէն կ'ընտրուին՝ քուէից առաւելութեամբ։

Դատաստանական Խորհրդոյ պաշտօնն է՝ ընտանեկան վէճերը լուծել, և Բ. Դրան կողմէն Պատրիարքարան յանձնուած դատերը՝ յանձնարարութեան համեմատ քննել և որոշել։

Երբ պատահի այնպիսի դատ մը զոր դատաստանական Խորհուրդը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ, ըստ պահանջման խնդրոյն կամ Կրօնական կամ Քաղաքական և կամ Խառն Ժողովոյն յանձնուելուն հարկաւորութիւնը կը ցուցնէ։

Եթէ դատաստանական Խորհրդոյ մէջ որոշուած դատի մը դէմ բողոքէ դատապարտեալը, խնդիրը վերստին կը քննուի յիշեալ Ժողովներէն մէկուն մէջ՝ որո՛ւն որ կը վերաբերի։

4. ՎԱՆՕՐԷԻՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Յօդ. 48. Վանքերն Ազգին սեպհական ստացուածքըն ըլլալով, Ազգին կը վերաբերի անոնց մատակարարութեան հասութից ու ծախուց ընդհանուր տեսչութեան և քննութեան իրաւունքը։

Ըստ որում հարկաւոր է ամէն Վանք իրեն համար յատուկ կանոններ ունենալ, Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական և Քաղաքական Ժողովները Խառն Ժողով կազմելով, իւրաքանչիւր Վանքի Միաբանութեան, նաև Վանօրէից Խորհրդոյն կարծիքն առնելէ ետքը, պէտք եղած կանոնադրութիւնը կը պատրաստեն, և Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ հաստատել կուտան։

Այս կանոնադրութեանց հիմնական սկզբունքն են։

Ա. Իւրաքանչիւր Վանքի մասնաւոր մատակարարութիւնը իր Միաբանութեան կը վերաբերի։ Իսկ ամենուն վրայ ընդհանուր տեսչութիւն ընելու իրաւունքը Կեդրոնական Վարչութեան կը վերաբերի, որ կը գործադրէ Վանօրէից Խորհրդին ձեռօք։

Բ. Իւրաքանչիւր Վանքի Վանահայրը իր Միաբանութեան կողմէն կ'ընտրուի, և Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ հաւանութեամբը Պատրիարքի ձեռօք կը հաստատուի։

Վանահայր ըլլալու անձը պէտք է որ երեսունհինգ տարին լրացուցած, և Օսմանեան Տէրութեան հպատակ Վարդապետներէն ըլլայ։

Գ. Բոլոր Վանքերը Ազգին բարոյական զարգացման ծառայելու պարտաւոր են. ուստի ամէն մէկը իր կարողութեան չափով՝ ունենալու է Ընծայարան, Թանգարան, Տպարան, Հիւանդանոց, և ասոնց պէս ուրիշ ազգօգուտ հաստատութիւններ։

Վանօրէից Խորհուրդը կը բաղկանայ եօթն անձերէ, զոր Քաղաքական Ժողովը կ'ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։

Վանօրէից Խորհրդին պաշտօնն ու պարտաւորութիւնն է՝ իւրաքանչիւր Վանքի կանոնաց գործա-

դրութեանը հսկել և վերատեսչութիւն ընել, եկամուտներն ու հասոյթները ստուգել, և ծախքերը քննել ու կանոնաւորել։

Վանօրէից Խորհուրդը կ'ընտրէ վանականներուն մէջէն իւրաքանչիւր վանքի մատակարարութեան պաշտօնին համար պէտք եղած անձինքը։ Ասոնք Վանահօր նախագահութեամբ՝ և իրենց վանքին յատկացեալ կանոններուն համաձայն վանքը տնտեսելով, որոշ ժամանակներ՝ հաշուեհամար կուտան Խորհուրդին

5. ԵԼԵՒՄՏԻՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 49. *Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը կը բաղկանայ եօթն հաշուագէտ անձինքէ, զոր Քաղաքական Ժողովը կ'ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։*

Ելեւմտից Հոգաբարձութեան պաշտօնն է Ազգային Կեդրոնական սնտուկին տնտեսութիւն ու համարակալութիւնը։

Այս սնտուկին մուտքն են՝ Ազգային ընդհանուր տուրք, Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքական Դիւանատան հասոյթք, և առանց մասնաւոր տեղ մը որոշելու Ազգին անուանը եղած կտակ կամ նուէր։ Ելքն են՝ Պատրիարքարանի և Դիւանատան առօրեական ծախք, Կեդրոնական Վարչութեան ձեռքը եղած Ազգային հաստատութեանց և կարօտեալ թաղերու տրուելիք նպաստ, և զանազան ուրիշ պատահական ծախք,

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը կը հաւաքէ ամէն այս հասոյթները, և իր ձեռօք կ'ըլլան յիշեալ ծախքերը. միշտ Տնտեսական Խորհուրդին գիտութեամբը և Քաղաքական Ժողովոյ հաւանութեամբը։

Ելեւմտից Հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է իր տնտեսութեան յանձնուած Ազգային սնտուկին հաշիւը Տօմարակալութեան կանոնաւ կարգադրել, եւ որոշեալ ժամանակներ հաշուեցուցակ ներկայացնել Տնտեսական Խորհուրդին, որ ստուգելով և վաւերացունելով կը հաղորդէ Քաղաքական Ժողովոյն։

6. ԿՏԱԿԱՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդ 50. Կտակաց Հոգաբարձութիւնը կը բաղկանայ եօթն անձինքէ, որոց երեքը եկեղեցական եւ չորսը աշխարհական՝ Խառն Ժողովոյ կ'ընտրուին քուէից առաւելութեամբ։

Կտակաց Հոգաբարձութեան պաշտօնն է՝ ազգային կտակաց անօրէնութիւնը։ Իր պարտաւորութիւնն է՝ կտակաց օրինաւոր կերպիւ և կտակարարին նպատակին և դիտաւորութեանը համեմատ գործադրութեանը հսկել։

Կտակաց Հոգաբարձութեան համար պէտք եղած մասնաւոր Կանոնադրութիւնը՝ Խառն Ժողովը պիտի պատրաստէ Կտակաց Հոգաբարձութեան և Տնտեսական Խորհուրդին կարծիքն առնելով, և Ընդհանուր Ժողովը պիտի հաստատէ։

Կտակաց Հոգաբարձութիւնը որոշեալ ժամանակներ իր պաշտօնին վերաբերեալ հաշիւները պիտի ներկայացունէ Տնտեսական Խորհուրդին, որ ստուգելով և վաւերացնելով պիտի հաղորդէ Քաղաքական Ժողովոյն։

7. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 51. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը կը

բաղկանայ լինի անձինքէ, զոր Քաղաքական Ժողովը կ'ընտրէ քուէից առաւելութեամբ։ Ասոնց երկուքը վկայեալ բժիշկ պիտի ըլլան։

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան պաշտօնն է՝ Ազգային Հիւանդանոցը և անոր սեպհական կալուածներն ու եկամուտները տնտեսել, և անոնց հասոյթովն ու Ազգային սնտուկին նպաստովը մատակարարել զայն։

Այս հաստատութիւնը չորս շրջանակի բաժնուելով, մէկը՝ աղքատիկ հիւանդները դարմանելու, երկրորդը՝ ծեր և անկար աղքատները պատսպարելու, երրորդը՝ խելագարները խնամելու, և չորրորդը՝ որբ և անտէրունջ տղաքը դաստիարակելու պիտի յատկանան։

Այս շէնքին կարգադրութիւնն ու տնտեսութիւնը բժշկական և առողջապահիկ կանոնաց համեմատ պիտի տնօրինուին։

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը այս հաստատութեան տնտեսութեան մասին՝ Տնտեսական Խորհուրդին, և դաստիարակութեան մասին՝ Ուսումնական Խորհուրդին պատասխանատու է. և սոյն Խորհրդոց որոշեալ ժամանակներ համար պիտի տայ իր գործողութեանց վրայ։

Է. ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ

Յօդ. 52. Թաղական Խորհուրդները կը բաղկանան ըստ տեղւոյն՝ հինգէն մինչև տասներկու անդամներէ։

Թաղական Խորհուրդին պաշտօնն է՝ Թաղին ժողովրդեան ազգային գործոց մատակարարութիւնը

Եկեղեցւոյ և Դպրոցաց Հոգաբարձութիւնը, պաշտօ-նոյ խնամակալութիւնը, և տպագրեալ մէջ պաշտօ-նական վէճերուն քննութիւնն ու խորհրդակցութիւնը։

Իր պարտաւորութիւնքն են՝ Թաղին Եկեղեցւոյ պայծառութիւնը խնամ տանիլ, Թաղին մէջ թէ՛ աղ-քատ և թէ՛ մինչ տկարաց դատաստանութեան համար դարմանունենք հոգատարկիչ ջանք ընել, և Թաղին կարօտեալ ընտանեաց ձեռնտուութիւն ընել։

Յօդ. 53 Ամէն Թաղ մէկ մէկ Սնտուկ պիտի ունենայ՝ Թաղական Խորհուրդին տնօրէնութեան տակ։

Այս Սնտուկին մուտքն են՝ Թաղին ժողովրդեան կողմէն տրուած Թաղական տուրքը, Եկեղեցւոյ եւ Դպրոցին կալուածոց եկամուտները, Եկեղեցւոյն հասոյթները, կտակը կամ ուրիշ կերպիւ եղած նու-էրները ևլն.։ Ելքն են՝ Թաղին Եկեղեցւոյն եւ Դպրոցաց ծախքն ու աղքատաց տրուելիք օգնու-թիւնները։

Ամէն Թաղական Խորհուրդ իր Թաղին մէջ եղած ծննդոց, ամուսնութեանց և վախճանմանց արձանա-գրութիւնը պիտի ընէ կանոնաւոր կերպով մասնաւոր Տումարի մը մէջ։

Յօդ. 54. Թաղական Խորհուրդները՝ իրենց պաշտօնին վերաբերեալ գործոց մէջ. Տեսուչ Խոր-հուրդներուն հետ ուղղակի յարաբերութիւն ունին, այսինքն՝ դպրոցաց համար՝ Ուսումնական Խորհուր-դին հետ, տնտեսական և դրամական գործոց համար Տնտեսական Խորհուրդին հետ, դատի վերաբերեալ գործոց համար՝ Դատաստանական Խորհրդին հետ։ Եւ ասոնց-ամէն մէկին որոշմանց կատարմանը համար պիտի տան իւրաքանչիւրին վերաբերեալ գործոց մասը։

Յօդ. 55. *Իւրաքանչիւր Թաղական Խորհուրդ իր Թաղին ժողովրդեան կողմէն կ՚ընտրուի ։*

Ամէն ազգային անհատ որ քսան և հինգ տարին լրացուցած է, և ըստ 67րդ յօդուածոյ Սահմանադրութեան՝ ընտրողութեան իրաւունքէն դատապարտուած չէ, իրաւունք ունի մասնակից ըլլալ ընտրութեան Թաղական Խորհրդոյ անդամոց ։

Յօդ. 56. *Թաղական Խորհրդոց պարտաւորութիւնն ու ընթացքը սահմանելու համար պէտք եղած կանոնադրութիւնը Կրօնական և Քաղաքական Ժողովներուն ձեռօք պիտի շինուի ։*

Թաղական Խորհրդոց անդամներուն պաշտօնը չորս տարի կը տևէ. հինգերորդ տարւոյն սկիզբը կը նորոգուին, և անմիջապէս վերընտրելի են ։

Ը. ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 57. *Ազգային Ընդհանուր Ժողովը հարիւր քառասուն Երեսփոխաններէ կը բաղկանայ. որոնց՝*

Ա. Մէկ եօթներորդ մասը, այսինքն քսանը, Եկեղեցական Երեսփոխանք են, զոր Կոստանդնուպօլսոյ մէջ գտնուող Եկեղեցականք կ՚ընտրեն ։

Բ. Երկու եօթներորդ մասը, այսինքն քառասունը, գաւառներէն գալիք Ազգային Երեսփոխանք են ։

Գ. Չորս եօթներորդ մասը, այսինքն ութսունը, Կոստանդնուպօլսոյ Թաղերէն ընտրուած Երեսփոխանք են ։

Յօդ. 58. *Կրօնական և Քաղաքական Ժողովոց*

անդամները Ընդհանուր Ժողովին ներկայ կը գտնը-ուին, բայց եթէ Երեսփոխան ընտրուած չեն՝ Ընդհանուր Ժողովին մէջ քուէ չունին։

Յօդ. 59. Ընդհանուր Ժողովը նիստ չկրնար ընել՝ մինչեւ որ անդամոց մեծագոյն մասը՝ այսինքն գոնէ եօթանասունումէկ հոգի ներկայ չըլլայ։

Յօդ. 60. Ընդհանուր Ժողովին պաշտօնն է՝ Պատրիարքը, Կաթողիկոսը և Ազգին գլխաւոր պաշտօնատարները, և Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովոց անդամները ընտրել, Ազգային Ժողովոց վարչութեանը հսկողութիւն ընել, սոյն Ժողովներուն վերաբերեալ՝ բայց իրենց ձեռնհասութենէն վեր համարուած գործերը որոշել և վճռել, և Ազգային Սահմանադրութիւնը անխախտ պահել։

Յօդ. 61. Ընդհանուր Ժողովը կը գումարուի՝

Ա. Ըստ վաղեմի սովորութեան ամեն երկու տարին անգամ մը՝ ապրիլ ամսոյ վերջերը, Ազգային Վարչութեան երկամեայ ընթացքին տեղեկագիրը մըտիկ ընելու, և Ելմտական պաշտօնակալաց ձեռօք ժողվուած և ծախս եղած գումարներուն ընդհանուր հաշիւը տեսնելու և քննելու, Կրօնական և Քաղաքական Ժողովոց բոլոր անդամները փոխելով՝ ուրիշներ ընտրելու, և յառաջայ երկու տարուան մէջ Ազգային տուրքը ինչպէս տնօրինուելիքը սահմանելու համար։

Սոյն երկ—տարեկան Ժողովը սկսած օրէն մինչեւ երկու ամիս տեւելով իր նիստերը կը վերջացունէ։

Ընդհանուր Ժողովոյ այս նիստերուն մէջ՝ միանգամայն Ազգային Վարչութեան Ժողովներուն անդամ գտնուող երեսփոխանները ամէն խնդրոյ վրայ կրնան խօսիլ, բայց տուրքի և ընտրութեան խնդիրներէն զատ՝ ուրիշ խնդիրներու մէջ չեն կրնար քուէ տալ։

Բ. Կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակից ըլլալու համար։

Գ. Կոստանդնուպոլսոյ և Երուսաղէմի Պատրիարքները ընտրելու համար։

Դ. Կրօնական և քաղաքական Ժողովոց մէջ, կամ Պատրիարքին ու Ժողովոց մէջ պատահած անհամաձայնութիւնք բառնալու համար։ Այն պարագայից մէջ՝ անհամաձայնութեան ներհակ եղող կողմերը Ընդհանուր Ժողովոյ մէջ խօսք միայն ունին և ո՛չ քուէ։

Ե. Ազգային Սահմանադրութեան վերաքննութեանը համար։

Եւ վերջապէս այնպիսի խնդիրներու համար որոց վրայ որոշում տալը Ընդհանուր Ժողովոյն կը վերաբերի։

Սակայն այս տեսակ արտաքոյ կարգի նիստերուն տեղի ունենալէն առաջ Ընդհանուր Ժողովոյ գումարման պատճառը Պատրիարքարանի կողմէն Բարձրագոյն Դրան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը կ'առնուի.

Յօդ. 62. Պատրիարքը կը գումարէ Ընդհանուր Ժողովը, Կրօնական և Քաղաքական Ժողովոց միկուն համահաճութեամբը, և կամ նոյն իսկ Ընդհանուր Ժողովոյ Կրօնական և Քաղաքական Ժողովոց միկուն համաձայնութեամբը, և կամ նոյն իսկ Ընդհանուր Ժողովոյ անդամոց մեծամասնութեան խնդրանօքը։ Սակայն թէ այս ինչպէս արտաքոյ կարգի ժողով գումարելէն առաջ գումարման պատճառը Բարձրագոյն Դրան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը առնելու հարկ է։

ԸՆՏՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՑ

Յօդ. 63. Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գտնուող բոլոր Եկեղեցականք՝ Պատրիարքէն հրաւիրմամբ՝ առաջին ամսոյ վերջը որոշեալ օր մը կը գումարուին, և գաղտնի քուէարկութեամբ ու բացարձակ մեծամասնութեամբ Ազգային Ընդհանուր Ժողովոյ Եկեղեցական անդամները կ'ընտրեն, թէ՛ եպիսկոպոսներէն, թէ՛ վարդապետներէն և թէ՛ քահանաներէն. բայց պէտք է որ ընտրելիք՝ դուրսերը պաշտօն չունենան, և հասարակաց երեսուն տարիքն լրացուցած, և գո՛նէ հինգ տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլան։ և ո՛ր և է պատճառով տակ չը գտնուին։

Յօդ. 64. Եկեղեցական Երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կը տեւէ. և երկու տարին անգամ մը՝ հինգերորդ մասը փոխուելով կը նորոգուի։ Այս հինգերորդ մասը առաջին տարիներուն մէջ վիճակաւ պիտի որոշուի և հանուի. և թէ՛ վիճակաւ ելած և թէ՛ տասնամեայ պաշտօնը լրացուցած երեսփոխանները անմիջապէս վերընտրելի են։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՑ

Ա. Ընտրողութեան եւ ընտրելութեան պայմանք.

Յօդ. 65. Ընտրողական իրաւանց հիմն կը կազմեն՝ Ազգային տուրքը, և անձնական արժանիքը։

Ազգային տուրքը ընտրողութեան իրաւունք տալու համար, պէտք է որ ընտրողը տարին գո՛նէ հարիւր ու հինգ դահեկան ազգային վճարէ,

Ընտրողութեան իրաւունք ունեցող անձնական արժանեօք իրաւունք

ունեցողներն են՝ Արքունի դիւաններուն և Տէրութեան ուրիշ պաշտօններուն մէջ գտնուողները. վկայեալ բժիշկները. օգտակար գրքերու հեղինակները. դպրոցաց ուսուցիչները, և Ազգին օգտակար ծառայութիւններ մատուցած անձինք։

Յօդ. 66. Ընտրողութեան իրաւունք ունին քսան և հինգ տարին լրացուցած անձինք. սակայն ընտրողք հարկ է որ Օսմանեան Տէրութեան հպատակ ըլլան։

Յօդ. 67. Ընտրելու իրաւունքէն դատաստանապէս զրկեալ են հետեւեալ չորս անձինքը։

Ա. Քրէական յանցանօք դատապարտեալները, որոնք ըստ պատժական օրինաց Տէրութեան՝ քաղաքականապէս մեռեալ կը համարուին։

Բ. Ազգային գործոց մատակարարութեանը մէջ նենգութեամբ բռնուած, և Ազգային ժողովներէն մէկուն կողմէն դատապարտուած անձինք, որոց համար Ազգային գործերու մէջ չը գործածուիլը վճռուած ըլլայ դատող ժողովին կողմէն։

Գ. Տէրութեան դատարաններուն կողմէն զգաստացուցիչ պատիժ կրողները, որոց պատժոյն պայմանաժամը դեռ լրացած չէ։

Դ. Խելագարութեան պատճառաւ անբաւական դատեալները, որոց կատարելապէս առողջացեալ ըլլալը օրինաւոր կերպիւ հաստատուած չ՚ըլլայ։

Յօդ. 98. Ընտրելի են Ազգին այն ամէն անհատները, որոնք երեսուն տարին լրացուցած ըլլալով, Օսմանեան հպատակ, Տէրութեան օրինացը տեղեակ, և ազգային գործոց հմտամուտ են և ընտրողութեան իրաւունքէն ըստ 67րդ յօդուածոյ զրկուած չեն։

Բայց Կոստանդնուպոլսոյ Թաղերուն կողմէն ընտ-

րուելիք ութսուն Երեսփոխանաց գո՛նէ եօթը՝ աստիճանաւոր անձինք ըլլալու են։

Բ. Եղանակ ընտրութեան

Յօդ. 69. Կոստանդնուպոլսոյ թաղերէն և գաւառներէն ընտրուելիք Երեսփոխանաց բաշխման ցուցակը շինելու համար, ամէն երկու տարի Փետրուար ամսոյ սկիզբը՝ Ազգային Կրօնական և Քաղաքական Ժողովները, Տեսուչ Խորհրդոց Ատենապետներուն հետ միատեղելով Համախորհուրդ ժողով կը կազմեն, և Պատրիարքական Դիւանատան ընդհանուր Ազգահամարին նայելով, ամէն մէկ թաղին ու գաւառին կողմէն քանի՛ Երեսփոխան ընտրուելիքը կ՚որոշեն, Պոլսոյ թաղերուն համար՝ ընտրողաց թիւը, և գաւառներուն համար՝ բնակչաց թիւը հիմն դնելով։ Եւ այս կերպով շինուած ցուցակին համեմատ՝ իւրաքանչիւր թաղի և գաւառի տալու Երեսփոխանաց թիւը Պատրիարքի ձեռօք անոնց կը ծանուցանեն։

Երեսփոխանաց պաշտօնը տասն տարի կը տեւէ. և երկու տարին անգամ մը՝ թէ՛ Կոստանդնուպոլսոյ թաղերէն և թէ՛ գաւառներէն ընտրուած Ազգային Երեսփոխաններուն հինգերորդ մասը կը փոխուի և կը նորոգուի. Այս հինգերորդ մասին ընտրութիւնը պիտի կատարուի ամէն երկու տարին անգամ մը, թէ՛ թաղերուն և թէ՛ գաւառներուն կողմէն, մէջերնին փոփոխակի կարգ պահելով։

Այս փոփոխակի կարգը առաջին ութ տարիներուն մէջ՝ վիճակաւ պիտի որոշուի. սա՛ պայմանաւ որ եթէ թաղի մը ընտրողները և կամ գաւառի մը բնակչաց թիւը աւելցած կամ պակսած է, այն թա-

ղին կամ գաւառին տալու Երեսփոխանաց թիւն ու համեմատութեամբ պէտք ունենայ կամ պակսի։

Վախճանեալ կամ հրաժարեալ Երեսփոխանաց տեղ ընտրուելիք անձինքն ալ՝ ամէն տարի տարեգլխէն երկու ամիս առաջ պիտի ընտրուին։

Թաղական երեսփոխանները Կ. Պոլսոյ թաղերուն բնակչաց կողմէն պէտք ընտրուին։ Իսկ գաւառական երեսփոխանները իւրաքանչիւր գաւառի Ընդհանուր ժողովոյ կողմէն պիտի ընտրուին։

Յօդ. 70. Թէ՛ Պոլսոյ թաղերէն և թէ՛ գաւառներէն ուղղուած Երեսփոխանները՝ հարկ չէ՛ որ ընտրող թաղին կամ գաւառին բնակիչներէն ըլլան. բաւական է որ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ բնակին, իրենց ներկայացուցած թաղին կամ գաւառին ազգային գործոցը հմուտ ըլլան, և ազգասիրութեամբ՝ ուղղութեամբ և արդարախոհութեամբ ընտրողաց յարգն ու համարումը ստացած անձինք ըլլան։

Ազգային երեսփոխանները ո՛չ թէ զիրենք ընտրող թաղին կամ գաւառին Երեսփոխանները կը համարուին Ընդհանուր ժողովոյ մէջ, այլ Ազգին Երեսփոխաններն են՝ համազօր իշխանութեամբ։

Յօդ. 71. Երկու տարին անգամ մը Պոլսոյ թաղերուն կողմէն ընտրուելիք Երեսփոխանաց հինգերորդ մասին համար Պատրիարքը փետրուար ամսոյ մէջ ընտրող թաղերուն ամէն մէկուն կը ծանուցանէ քանի Երեսփոխան ընտրելիքը՝ ընտրողութեան և ընտրելութեան պայմաններն ալ յիշեցնելով։

Այս ծանուցմանց վրայ՝ Թաղականք Թաղհաւաքներով Երեսփոխանաց ընտրութեանը կը ձեռնարկեն։ Բայց ընտրական գործողութեան համար թաղին Քարոզիչը կամ անոր չգտնուած ժամանակը՝ Աւագերէցը նախագահութիւն կ՚ընէ, և թաղին բնակիչներէն երեքէն մինչեւ վեց ստորագրող անձինք Թաղական Խորհուրդին վրայ կ՚աւելնան։

Այս կերպով կազմուած Ընտրողական ժողովներուն ամէն մէկը՝ իր թաղին մէջ ընտրողութեան իրաւունք

ունեցողներն ստուգելով, այդպէսէն կարգաւ ընտրողաց ցանկ մը կը պատրաստէ, և ութ օր բաց մնալու պայմանաւ Թաղական Խորհրդարանի մէջ կախել կուտայ։

Ընտրողներուն ժողովը ընտրելեաց որոշումը դիւրացնելու համար՝ ուղղուած Երեսփոխաններուն թիւէն եռապատիկ աւելի ընտրելեաց ցուցակ մըն ալ կը պատրաստէ, և այն ալ կախել կուտայ Խորհրդարաններուն մէջ։ Սակայն ընտրողք անոնցմէ պարտաւորեալ չեն ընտրելեաց ցուցակին հետեւելու։

Գաւառներուն մէջ ալ՝ գաւառական Ընդհանուր ժողովոց անդամները միևնոյն կերպով կ՚ընտրուին։

Գ. Քուէարկութիւն

Յօդ. 72. Ընտրողաց ցանկին բացուելէն շաբաթ մը ետքը՝ կիւրակէ առաւօտ, ժամերգութեան աւարտմանէն ետքը, Թաղական Խորհրդարանի մէջ քուէարկութեան կ՚սկսուի սապէս.

Թաղական Խորհրդոյ Ատենապետը՝ ընտրողաց ցանկը ձեռքն առած՝ կարգաւ կը կանչէ ընտրողները, որք ընտրողաց ցանկին մէջ՝ իրենց անուան առջեւ ստորագրելէն վերջը, քանի՛ Երեսփոխան ուղղուած է նէ՝ այնչափ անձանց անուն թուղթի մը վրայ կը գրեն վերէն ի վար կարգաւ, և ամէն մէկ անուան առջեւ մականուն, ազգականութիւն և արուեստ նշանակելով՝ թուղթը կը ծալլեն, և յատկապէս պատրաստուած քուէատուփին մէջ կը ձգեն։ Իսկ եթէ ընտրողք պատճառաւ իմիք չը կրնան գալ Խորհրդարան, ստորագրեալ նամակաւ մը քուէնին կ՚ուղարկեն։

Յօդ. 73. Քուէարկութիւնը գաղտնի է. ուստի

պէտք է որ քուէարկուք առանձին գրեն իրենց քուէթուղթը, որպէս զի ուրիշ մը չը կրնայ տեսնել գրած անունները։

Յօդ. 74. Քուէարկութիւնը սկսած օրը պէտք է լմննայ։ Ընտրողներէն ո՛վ որ իր քուէն նոյն օրը չներկայացնէ, ետքը բողոքելու իրաւունք չունի։

Յօդ. 75. Ոչ ոք պիտի կարենայ միանգամայն երկու թաղի մէջ քուէ տալ։

Յօդ. 76. Ընտրութեան մասին միացեալ թաղերը և թեմերը՝ եթէ իրարու մօտ ըլլան, ընտրողները մէկտեղ ժողվուելով քուէարկութիւն կ՚ընեն։ Իսկ եթէ իրարմէ հեռի ըլլան՝ իւրաքանչիւր թաղ կամ թեմ զատ քուէարկութիւն կ՚ընէ, և ետքը երկու կողմանց քուէարկութեանց արդիւնքը կը միացնեն։

Յօդ. 77. Քուէարկութիւնը կատարուելէն ետքը նոյն օրը մի և նոյն նիստի մէջ՝ Թաղական Խորհուրդին առջեւ քուէտուփը կը բացուի. և այս բանիս համար որոշուած Քննիչները քուէները համրելով, քուէարկուաց թուոյն հետ կը բաղդատեն։

Եթէ տարբերութիւն գտնուի, և Թաղական Խորհուրդը խարդախութեան կասկած ունենայ, մինչև առաջիկայ կիրակի՝ միւս օր մը նորէ՛ն քուէարկութիւն ընել կ՚որոշուի։

Նմանապէս՝ եթէ ուզուած Երեսփոխանաց թիւը առաջին անգամին չլցուի, մնացածին համար երկրորդ անգամ քուէարկութիւն կ՚ըլլայ միւս օր մը։

Յօդ. 78. Եթէ պատահի որ քուէարկուներէն մէկը պէտք եղածէն աւելի թուով անուն գրած ըլլայ իր քուէթուղթին մէջ, նոյն թիւէն վերջը եկած անունները անընդունելի են. Նմանապէս անվաւեր կը համարուին այն քուէթուղթերը՝ որոց մէջ գրա-

նուած անունները վերէն ի վար կարգաւ գրուած չեն։

Յօդ. 79. Քուէարկուաց Թուոյն կէսէն աւելի քուէ ստացողներուն մէջէն՝ առաւելագոյն քուէ ստացող անձինք՝ Երեսփոխան ընտրուած են։ Եւ եթէ երկու անձանց հաւասար քուէ տրուած ըլլայ, երիցագոյնը ընտրեալ է։

Յօդ. 80. Եթէ առաջին անգամ քուէարկութեամբ առաւելութիւն չստացուի, Թաղական Խորհուրդը կը ծանուցանէ առաւելագոյն քուէ ստացող երկու անձանց անունները. և երկրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկու անուանց վրայ կ'ըլլայ։

Յօդ. 81. Ամեն Թաղական Խորհուրդ՝ իր Թաղէն ընտրուած Երեսփոխանաց անունները Պատրիարքին կը ներկայացունէ մասնաւոր տեղեկագրով մը, որուն մէջ պէտք է ճշդիւ նշանակուած ըլլայ ընտրեալներուն անունը, մականունը, բնակութիւնը, արհեստը, և քուէարկութեան բոլոր պարագաները։

Պատրիարքը այս տեղեկագրերը կը ներկայացունէ Քաղաքական Ժողովին, որ զանոնք քննելով կ'ստուգէ Երեսփոխանաց ընտրելութեան պայմանները։

Այսպէս ստուգուելէն ետքը, Պատրիարքը պաշտօնական կերպիւ կը ծանուցանէ Երեսփոխանաց ամեն մէկուն ըստ օրինի ընտրութիւնը, և կը հրաւիրէ զանոնք Ընդհանուր Ժողովոյ ատեան կազմել որոշեալ օր մը։

Յօդ. 82. Ընդհանուր Ժողովը իր առաջին նիստին մէջ՝ Քաղաքական Ժողովին քննած տեղեկագրերը մտիկ ընելով եղած ընտրութիւնները և Երեսփոխանաց իշխանութիւնը կը վաւերացունէ, որով Ընդհանուր Ժողովը ըստ օրինի կազմուած կ'ըլլայ։

Ընդհանուր Ժողով կրնայ գումարուիլ, երբ Կոս-

ստանդնուպոլսոյ Երեսփոխանաց մեծամասնութեան մէկը ընտ-րուած ըլլայ, առանց սպասելու գաւառական Երես-փոխանաց ընտրութեան վաւերացմանը՝ որոց չորսը մէկ կողմէն Կոստանդնուպոլսոյ համաձայնութեան վրայ կ'ըլլայ։

Յօդ. 83. Եթէ մէկը քանի մը թաղերու կամ ո՛ և գաւառին Երեսփոխանութեանն ընդունելը, և եթէ ինք չուզէ որոշել, Ընդհանուր Ժողովը վիճակաւ կ'որոշէ։

Յօդ. 83. Եթէ մէկը քանի մը թաղերու կամ գաւառներու կողմէն ընտրուած ըլլայ, ինք կ'որոշէ ո՛ր թաղին կամ ո՛ր գաւառին Երեսփոխանութիւնն ընդունելը. և եթէ ինք չուզէ որոշել, Ընդհանուր Ժողովը վիճակաւ կ'որոշէ։

Յօդ. 84. Երեսփոխանաց անուան ցուցակը Ընդհանուր Ժողովոյ սրահին մէջ կախուած պիտի մնայ՝ այբ ու բենի կարգաւ շինուած. և իւրաքան-չիւր անուան առջեւ պիտի նշանակուի հրաժարում, վախճանում, և այլ ինչ որ պատահի։ Այս ցուցակը երկու տարին անգամ մը պիտի նորոգուի։

———————

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆՔ ԺՈՂՈՎՈՑ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴՈՑ

Յօդ. 85. Ամէն ժողով և Խորհուրդ պիտի ունենայ ատենական Դիւան մը, որ կը բաղկանայ մէկ Ատենապետէ մը, մէկ Ատենադպրէ, և երբեմն նաև Ատենապետի և Ատենադպրի Փոխանորդներէ։ Ասոնց ամենն ալ հարկաւ ժողովոյ անդամներէն պիտի ըլլան։

Ատենական Դիւանը տարին անգամ մը կը նորոգուի, և անդամներն անմիջապէս վերընտրելի են։

Յօդ. 86. Առանց մեծագոյն մասի ներկայութեան Ատեան չը կրնար կազմուիլ։

Յօդ. 87. Խնդիր մը լաւ քննուելէն, և անոր վըրայ ներկայ ժողովականաց կարծիքը հասկցուելէն վերջը, քուէի կը դրուի, և ձայնից առաւելութեամբ որոշում կը տրուի։ Երբ ձայնից հաւասարութիւն պատահի, եթէ Նախագահը ներկայ է՝ անոր կարծեաց կողմը կը հակի որոշումը, եթէ ո՛չ՝ Ատենապետին կողմը։

Յօդ. 88. Խառն ժողովոյ մէջ քննուած որ և է խնդրոյ որոշում տրուելու համար, պէտք է որ երկու ժողովները զատ քուէարկութիւն ընեն։ Երբ երկուքին ալ մեծագոյն մասը միևնոյն որոշումն ըրած ըլլայ, խնդիրը լուծուած է. իսկ եթէ որոշումնին տարբեր ըլլայ, կարծեաց անհամաձայնութիւն կը համարուի, և հետևաբար խնդրոյն որոշումը Ընդհանուր ժողովին կը ձգուի։

Խառն ժողովը օրինաւորապէս գումարուած հա-

մարուելու համար, պէ՛տք է որ ժողովոց երկուքին ալ մեծագոյն մասը ներկայ գտնուին:

Յօդ. 89. *Ընդհանուր Ժողով գումարուելէն գոնէ վեց օր առաջ՝ պէտք է որ Պատրիարքարանի կողմէն հրաւիրանաց գրեր յուղարկուին անդամներուն:*

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՐՔ

Յօդ. 90. *Ամեն Ազգային անհատ՝ որ չափահաս է և վաստակ ու շահու տէր, պարտական է տուրք մասնակից ըլլալ Ազգային ծախուց:*

Այս տուրքը տարեկան է. և բաշխման հիմն կը բռնուի իւրաքանչիւր անհատի կարողութիւնը:

Յօդ. 91. *Ազգային տուրքը երկու տեսակ է. մէկը ընդհանուր՝ որ ընդհանուր ծախուց յատկացեալ է, և կը հաւաքուի Պատրիարքարանի կողմէն, Ազգային կեդրոնական սնտուկին համար. և միւսը մասնաւոր՝ որ իւրաքանչիւր Թաղի մասնաւոր ծախուց յատկացեալ է, և կը հաւաքուի Թաղական Խորհրդոյ կողմէն, Թաղական սնտուկներուն համար:*

Յօդ. 92. *Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ընդհանուր տուրքի բաշխման և հաւաքման եղանակը՝ Քաղաքական Ժողովին մէջ կ'որոշուի, և Ընդհանուր Ժողովով կը հաստատուի. Իսկ մասնաւոր տուրքը՝ ամեն Թաղ իր Խորհրդոյ մէջ կ'որոշէ և կը հաստատ*

Սոյնպէս կը տնօրինուին նաև գաւառներուն Գաւառական ընդհանուր տուրքն ու Թաղական մանաւոր տուրքը:

Յօդ. 93. Գաւառներուն կողմէն Ազգային Պատրիարքարանի Սնտուկին տրուելու մինչև ցարդ սովորութիւն եղած տուրքին բաշխման և հաւաքման եղանակը՝ Ընդհանուր Ժողո՛վը պիտի որոշէ, և Բարձրագոյն Դրան հաճութեամբը պիտի գործադրուի։

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 94. Առաջնորդը Գաւառական Ժողովոյ Նախագահն է, և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ։

Իր պարտաւորութիւն է գաւառին մէջ Ազգային Սահմանադրութեան գործադրութեանը հսկել։

Յօդ. 95. Առաջնորդը չպիտի կարենայ Վանքերու մէջ բնակութիւն հաստատելով՝ պաշտօնին տեղէն հեռանալ. այլ գաւառին գլխաւոր քաղաքին մէջ ազգային Առաջնորդարանը պիտի բնակի, ուր կը գումարուին և Գաւառական Ժողովները։

Երբ Առաջնորդ մը միանգամայն և Վանահայր ըլլայ, եթէ Վանքը միայն մէկ օրուան ճամբայ հեռի է Առաջնորդանիստ քաղաքէն՝ կրնայ երկու պաշտօնն ալ մէկտեղ վարել, երբեմն երբեմն Վանքին այցելութիւն ընելով։ Բայց եթէ հեռաւորութիւնը օրուան մը ճանապարհէ աւելի ըլլայ, պէտք է որ Վանքին մէջ իրեն փոխանորդ կարգելով, ինք քաղաքը բնակի։ Սակայն հարկ եղած ժամանակը իր վիճակին ամէն կողմը այցելութեան կրնայ երթալ։

Յօդ. 96. *Կոստանդնուպոլսոյ մէջ եղածին նըման՝ Գաւառներուն մէջ ալ ամէն թաղ պէտք ունենայ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ մը, ԹԱՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ մը, և ԹԱՂԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ մը։*

Նմանապէս Առաջնորդանիստ Քաղաքին մէջ պէտք հաստատուին ԿՐՕՆԱԿԱՆ եւ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ։ Եւ Քաղաքական Ժողովին տնօրէնութեան տակ՝ **ԳԱՒԱՌԱՑԻՆ ՍՆՏՈՒԿ** *մը։*

Նաեւ Առաջնորդարանի մէջ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆ մը հաստատուելով, Առաջնորդական վիճակին բոլոր ժողովրդոց Թաղական Ազգահամարի տումարները հո՛ն պէտք ժողվըվին, և Գաւառական ընդհանուր Ազգահամար *պէտք կազմուի։*

Յօդ. 97. *Առաջնորդի ընտրութիւնը՝ նոյն եւ նման Պատրիարքի ընտրութեան, Գաւառական Ընդհանուր Ժողովով կ՚ըլլայ, և ընտրութեան տեղեկագիրը տեղւոյն Խառն Ժողովոյն միջոցաւ Պատրիարքին կ՚ուղարկուի։ Պատրիարքը Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովոյ համահաճութեամբը կ՚անուանէ զԱռաջնորդը, և Բարձրագոյն Դրան խմաց տալով պաշտօնական հրամանագիրը կ՚ընդունի։*

Յօդ. 98. *Գաւառական Ժողովները Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովներուն վերաբերեալ տրամադրութեանց համեմատ պէտք կազմուին, և պաշտօններին ու պարտաւորութիւններին նոյն և նման են։*

Բայց Գաւառական Ժողովներուն անդամոց թիւը՝ իւրաքանչիւր վիճակի համար միանգամ պէտք սահմանուի, ամէն մէկ գաւառի բնակչաց թու համեմատութեամբ։

Մինչեւ որ Ազգային տուրքը գաւառներուն .

օրինաւոր կերպիւ հաստատուի, Տէրութեան առաջին և երկրորդ և երրորդ աստիճանի տուրք տուող անձի՛նք միայն պիտի ընտրեն Գաւառական Ընդհանուր Ժողովոց անդամները։ Եւ այս ժողովներուն կազմութեան կերպը՝ իւրաքանչիւր վիճակի բնակչաց թուոյն նայելով, Կեդրոնական Վարչութիւնը պիտի որոշէ, Առաջնորդաց հետ խորհրդակցելով։

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յօդ. 99. Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքը անփոփոխելի են։ Բայց երբ փորձառութեամբ՝ ի՛նչ ի՛նչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնը հարկաւոր դատուի, Ընդհանուր Ժողովը՝ Սահմանադրութեան հաստատութենէն հինգ տարի ետքը՝ Վերաքննութեան Յանձնաժողով մը կը կազմէ, կրօնական և Քաղաքական ժողովներէն երեքական անդամ, չորս Տեսուչ Խորհուրդներէն երկերկու անդամ, և ասոնցմէ զատ Ընդհանուր Ժողովոյ մէջէն կամ դուրսէն վեց հոգի, ընդ ամէնը քսան անդամ ընտրելով։ Այս յանձնաժողովը կը սահմանէ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւնները, որ Ընդհանուր Ժողովը վաւերացնելէն ետքը, Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուին, և Կայսերական հրամանին համեմատ կը գործադրուին։

Վ Ե Ր Ջ